

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤ΄:

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΟΥ

68Θ210

Χειμερινό εξάμηνο 2026-2027

ΓΕΝΙΚΑ για την ΠΡΟΣΛΗΨΗ

ΠΡΟΣΛΗΨΗ – RECEPTION

- **Reception** < λατ. ρήμα «recipio» < πρόθεμα **re** (ανα-, επανα-, ξανα-) + ρήμα **cario** (ινδοευρ. ρίζα, πρβλ. αρχαιοελληνικό «κάπτω»: λαμβάνω, καταβροχθίζω, αρπάζω)
- **recipio**: δέχομαι, υποδέχομαι, αποδέχομαι, παίρνω, προμηθεύομαι, λαμβάνω, αναλαμβάνω, παραλαμβάνω, φιλοξενώ, δεξιώνομαι, ανακτώ, «αγκαλιάζω», «προσαρμόζω», κ.ά.

ΠΡΟΣΛΗΨΗ Ι

- Α. Η πρόσληψη ως στάση και δραστηριότητα του δέκτη απέναντι στο αισθητικό γεγονός, ως αντίληψη, ερμηνεία, του έργου από τον συγκεκριμένο δέκτη. Κατ' επέκταση, η ανάλυση των ψυχικών, διανοητικών, συγκινησιακών διαδικασιών του δέκτη για την κατανόηση του καλλιτεχνικού έργου, την αναδημιουργία της σημασίας του και την αξιολόγησή του.
- Μετατόπιση του ενδιαφέροντος από τον δημιουργό και το «κείμενο» στον δέκτη και την πολύπλοκη αποκωδικοποιητική-ερμηνευτική ανταπόκρισή του.

ΠΡΟΣΛΗΨΗ II

B. Η πρόσληψη ως υποδοχή, λήψη, αποδοχή, δεξίωση, αφομοίωση, προσοικείωση, κριτική ερμηνεία ενός έργου από ένα κοινό, μια εποχή, μια δεδομένη ομάδα, εντός ή εκτός των γλωσσικών και πολιτιστικών ορίων του.

Κατ' επέκταση, η μελέτη της αποδοχής, διάδοσης, επενέργειας, εντύπωσης, «επίδρασης» του έργου σε μία ορισμένη εποχή ή ομάδα, με βάση συγκεκριμένα, ποσοτικά και ποιοτικά, καταγεγραμμένα τεκμήρια (βλ. παρακάτω).

ΠΡΟΣΛΗΨΗ III

- ✓ **Συγκεκριμένα, άμεσα και εμφανή, ίχνη της γνώσης ενός έργου:** μεταφράσεις, εκδόσεις, θεατρικές παραστάσεις, χορευτικές παραστάσεις, μελοποιήσεις, κινηματογραφικές μεταφορές, κριτικά άρθρα, επιστημονικές μελέτες, αναφορές ενταγμένες σε επιφυλλίδες, συνεντεύξεις, προσωπικά ημερολόγια ή επιστολές συγγραφέων, κ.ά.
- ✓ **Δημιουργικά ερεθίσματα** που προκάλεσε και **διακειμενικά (ρητά ή λανθάνοντα) ίχνη** που άφησε στη δραματουργία, τη λογοτεχνία, τη θεατρική σκηνή, τη μουσική, τον κινηματογράφο κ.ά.

ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΙΙΙ

**Συγχρονική
πρόσληψη:**
επικέντρωση σε μία
ορισμένη περίοδο.

Διαχρονική πρόσληψη:
παρακολούθηση όλων (ή
πολλών) ιστορικών
«συγκεκριμενοποιήσεων»
ενός έργου

- Μετατροπή της ιστορίας της λογοτεχνίας και της τέχνης σε ιστορία της πρόσληψης των καλλιτεχνικών έργων, σε μια αλυσίδα διαδοχικών αναγνώσεων στον χώρο και τον χρόνο, στην οποία εντάσσεται και ο ίδιος ο μελετητής ως δέκτης.

Η γένεση και η εξέλιξη της θεωρίας της πρόσληψης: Σημαντικοί σταθμοί

- ✓ *Ο Θάνατος του συγγραφέα (The Death of the Author - La mort de l'auteur)*, δοκίμιο του Γάλλου γλωσσολόγου, σημειολόγου, κριτικού και θεωρητικού της λογοτεχνίας Roland Barthes (1915-1980), που δημοσιεύτηκε το 1967 (αγγλικά) και το 1968 (γαλλικά).
- ✓ *Περί γραμματολογίας (De la grammatologie)*, βιβλίο του Γάλλου φιλοσόφου Jacques Derrida (1930-2004), όπου εισάγεται (1967) ο όρος «αποδόμηση» (deconstruction): η λεπτομερής ανάλυση κειμένων, που αποκαλύπτει ότι κάθε κείμενο, αντί να είναι ένα ενιαίο και συνεκτικό όλον, εμπεριέχει εγγενή αντιφατικά νοήματα, που προσδιορίζονται μόνο μέσω της «διαφοράς» τους (*différence*) από άλλα σημαίνοντα/σημαινόμενα και, ταυτόχρονα, μέσω της συνεχούς «αναβολής» εγκαθίδρυσης και κατακύρωσης αυτής της διαφοράς (από το γαλλικό ρήμα «différer», που σημαίνει «διαφέρω» αλλά και «αναβάλλω»). Εξ ου και ο ντεριντιανός νεολογισμός *différance* (διαφωρά).

Η γένεση και η εξέλιξη της θεωρίας της πρόσληψης

Γερμανόφωνος χώρος, τέλη δεκ. '60 και
εξής – Πειραματικό Πανεπιστήμιο
Κωνσταντίας στη νοτιοδυτική
Γερμανία

- ✓ **Hans Robert Jauss** (ιστορία της
πρόσληψης ενός έργου)
- ✓ **Wolfgang Iser** (επικέντρωση στον
αναγνώστη και την αμφίδρομη
δημιουργική σχέση του με το
κείμενο)
- ✓ **Karlheinz Stierle**
- ✓ **Rainer Warning**
- ✓ **Hans Ulrich Gumbrecht**
- ✓ **Wolf-Dieter Stempel**

- ✓ **Manfred Naumann**
- ✓ **Rita Schober**
- ✓ **Robert Weimann**
- ✓ **Claus Träger**

Αγγλοσαξωνικός και ευρωπαϊκός χώρος,
τέλη δεκ. '80 και εξής

- ✓ **Stanley Fish**
- ✓ **Gerald Prince**
- ✓ **Richard Holub**
- ✓ **Wayne C. Booth**
- ✓ **Umberto Eco κ.ά.**

Ο Γερμανός θεωρητικός της λογοτεχνίας **Hans Robert Jauss** (1921-1997) υποστήριξε ότι είχε φτάσει η ώρα για μια «αλλαγή παραδείγματος» στις λογοτεχνικές σπουδές. Για να ξαναβρεθεί η ιστορία της λογοτεχνίας στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και να δώσει νέα ώθηση στη μελέτη της λογοτεχνίας, θα πρέπει να **απαρνηθεί τις βιογραφικές μεθόδους και τα βιογραφικά κριτήρια και να πάψει οριστικά να εξετάζει τα πράγματα μέσα από την οπτική του δημιουργού-συγγραφέα (με βάση τις «προθέσεις» και τις «επιδράσεις» του).** Οι ιστορικοί της λογοτεχνίας θα πρέπει σιγά-σιγά να αναγνωρίσουν τη σημασία του ρόλου του δέκτη-αναγνώστη στη λογοτεχνική διαδικασία και να αρχίσουν να ασχολούνται με το ζήτημα της πρόσληψης, δηλαδή της υποδοχής που επιφυλάσσουν οι αναγνώστες στα λογοτεχνικά έργα. Για τον Jauss κάθε λογοτεχνικό έργο είναι απάντηση σε ερωτήματα που θέτει ένας ορισμένος ορίζοντας προσδοκιών. Η ερμηνεία των έργων θα πρέπει, γι' αυτόν τον λόγο, να εστιάζει όχι στην εμπειρία ενός συγκεκριμένου αναγνώστη αλλά στην ιστορία της πρόσληψης ενός έργου και στη σχέση της με τα μεταβαλλόμενα αισθητικά πρότυπα και σύνολα προσδοκιών που επιτρέπουν στο έργο τέχνης να διαβάζεται διαφορετικά σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.

- Από μια άλλη φαινομενολογική οπτική, ο Γερμανός καθηγητής **Wolfgang Iser** (1926-2007) στράφηκε στη μελέτη της ίδιας της αναγνωστικής διαδικασίας και της ανταπόκρισης του δέκτη στο κείμενο, εξετάζοντας την **ανάγνωση/πρόσληψη ως αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στο κείμενο και τον δέκτη**. Ο Iser ταυτίζει το έργο τέχνης με τη συγκεκριμένη εμπειρία του αναγνώστη/δέκτη και εστιάζει το ενδιαφέρον του στην πορεία του αναγνώστη διαμέσου ενός κειμένου, αναλύοντας με ποιον τρόπο οι αναγνώστες παράγουν νόημα διασυνδέοντας διαφορετικά σημεία, συμπληρώνοντας πράγματα που έχουν μείνει ανείπωτα, με τις προσδοκίες τους τελικά να επιβεβαιώνονται ή να καταρρίπτονται.

-
- Σ' αυτό το πλαίσιο σκέψης, «**το εκάστοτε κείμενο είναι ασύγκριτα πλουσιότερο από τις επιμέρους αναγνώσεις του**», συμπεριλαμβανομένης της ερμηνείας που επιζητούσε από τον «ιδεώδη αποδέκτη» η ίδια η «πρόθεση» του συγγραφέα.
 - Σ' αυτή την προοπτική, **το «νόημα» πραγματώνεται στο επίπεδο της πρόσληψης**, διότι ένα λογοτεχνικό έργο «συγκεκριμενοποιείται» μέσω μιας ποικιλίας αντιδράσεων που προκαλεί στους αποδέκτες του. → **Το κείμενο ως αποκλειστικό προϊόν του αναγνώστη/αποδέκτη**, που έχει την απόλυτη κυριαρχία στην κατασκευή του (η ερμηνευτική ελευθερία στα άκρα, από τον Αμερικανό θεωρητικό της λογοτεχνίας Stanley Fish 1976).

Την ατομική ερμηνευτική αναρχία περιορίζει η ύπαρξη **ερμηνευτικών κοινοτήτων** (interpretive communities), δηλαδή ομάδων ατόμων που η καθεμιά τους χρησιμοποιεί τις ίδιες «ερμηνευτικές στρατηγικές».

Ωστόσο, **δεν υπάρχει μονοδιάστατο και ενιαίο σύνολο αποδεκτών**, που διαθέτουν την ίδια μορφωτική, διανοητική, αισθητική και πολιτισμική υποδομή και μετέρχονται τις ίδιες «ερμηνευτικές στρατηγικές».

Ακόμη και όταν η ανάλυση των συνθηκών πρόσληψης αποκαλύπτει μια συγκεκριμένη ομάδα που λειτουργεί με εντελώς ιδιαίτερους κώδικες προσέγγισης ενός καλλιτεχνικού έργου, **τα εκάστοτε μέλη της ομάδας διαθέτουν διαφορετικά επίπεδα πρόσβασης στους κώδικες και διαφορετικούς βαθμούς ικανότητας και επιδεξιότητας στον χειρισμό τους** (Mieke Bal & Norman Bryson).

➤ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ

κείμενο (πομπός –
καλλιτεχνικό προϊόν)

συγκεκριμενοποίηση
(δέκτης – προσληπτική
δραστηριότητα) →

→ **έργο τέχνης**
(τελική σύνθεση του
κειμένου και της
συγκεκριμενοποίησής
του από τον αποδέκτη)

ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΩΝ (ΠΡΟΣΔΟΚΙΑΣ, ΠΡΟΣΜΟΝΗΣ, ΑΝΑΜΟΝΗΣ) ΤΟΥ ΑΠΟΔΕΚΤΗ

(Erwartungshorizon, horizon of expectations, horizon d'attente):

Πρόκειται για το μεθοδολογικό κέντρο της θεωρίας του H. R. Jauss και ορίζεται ως το σύστημα, δίκτυο ή πλέγμα προσδοκιών, μέσα από το οποίο ο δέκτης προσεγγίζει κάθε λογοτεχνικό/καλλιτεχνικό έργο (και κατ' επέκταση ένα σύνολο έργων, ένα λογοτεχνικό γένος, είδος, ένα ρεύμα κτλ.).

Αποστολή του ιστορικού της πρόσληψης είναι καταρχήν να ανακατασκευάσει τον ορίζοντα προσδοκιών του «πρώτου κοινού», της εποχής δηλαδή κατά την οποία πρωτο-παρουσιάστηκε το έργο που τον ενδιαφέρει και, ακολούθως, να ανακατασκευάσει τον ορίζοντα προσδοκιών του εκάστοτε κοινού που προσλαμβάνει το λογοτεχνικό έργο σε συγκεκριμένα χωροχρονικά πλαίσια. Σύμφωνα με τον Jauss, αυτός ο ορίζοντας συνιστά ένα σύστημα αναφοράς που είναι δυνατόν να διαμορφωθεί αντικειμενικά με βάση **τρεις συγκεκριμένους παράγοντες:**

Παράγοντες που καθορίζουν τον «ορίζοντα προσδοκιών» του αποδέκτη

- Προγενέστερη εμπειρία του κοινού για το καλλιτεχνικό γένος ή είδος στο οποίο ανήκει το έργο που προσλαμβάνει.
- ✓ Μορφή και θεματική άλλων προγενέστερων ή και σύγχρονων έργων των οποίων τη γνώση προϋποθέτει το νέο έργο.
- ✓ Σχέση –στη δεδομένη εποχή και κοινωνία— ανάμεσα στην πρακτική και στην ποιητική γλώσσα, ανάμεσα στην καθημερινή πραγματικότητα και την καλλιτεχνική δημιουργία.

-
-
- **ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΠΡΟΣΔΟΚΙΩΝ → ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ & ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ:** Δεν υπάρχει «αύταρκτες» δημιούργημα, πέραν των ορίων ενός δεδομένου κοινωνικο-πολιτισμικού περιβάλλοντος, δεν υπάρχει «άχρονη» ανάγνωση ούτε «αθώο μάτι» του δέκτη, ο οποίος αναπόφευκτα προβάλλει τις δικές του προσδοκίες πάνω στο «κείμενο» που προσλαμβάνει.

**Ορίζοντας
προσδοκιών &
οπλισμός δέκτη**

**Ιδιότητες
κειμένου –
Στρατηγικές
συγγραφέα**

**Προσωπικά,
κοινωνικά-
ιστορικά,
λογοτεχνικά
συμφραζόμενα**

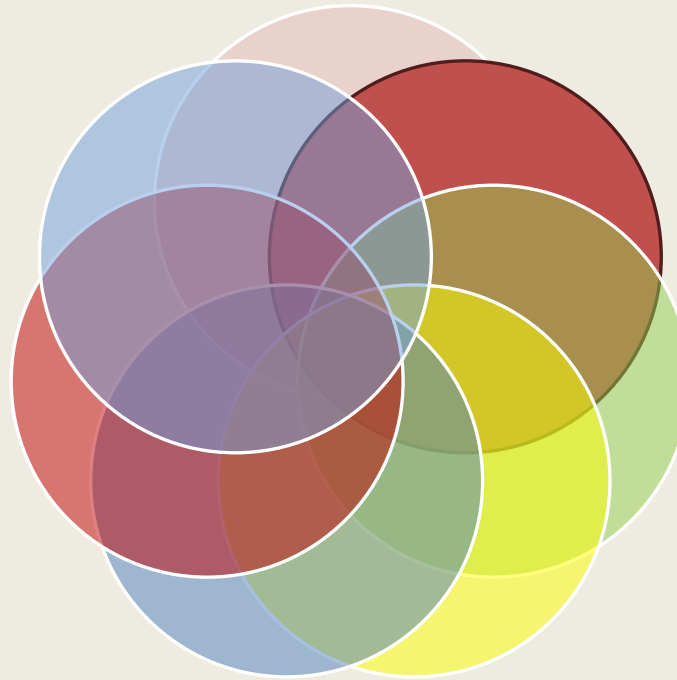
**ανταπόκριση-
πρόσληψη-
αξιολόγηση του
έργου τέχνης**

**Δραματικό κείμενο
(θεατρικό έργο)**

**Η πολυπαραγοντική
διαδικασία της
θεατρικής
επικοινωνίας**

**Συγγραφέας,
δραματικό είδος,
εποχή παραγωγής**

**Σκηνοθέτης,
μεταφραστής,
άλλοι
καλλιτεχνικοί
συντελεστές**

Παράσταση

Αναγνώστης

Θεατής

Πλάτων, *Ἰων* 535b-536d

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. Το ξέρεις άραγε ότι και στους περισσότερους θεατές τις ίδιες ακριβώς καταστάσεις προκαλείτε;

ΙΩΝ. Και πολύ καλά μάλιστα· γιατί τους παρακολουθώ κάθε φορά ψηλά από το βήμα πώς κλαίνει, τι τρομαγμένο που είναι το βλέμμα τους και πόσο τους συνεπαίρνουν, όπως κι εμένα, όσα λέγονται. Εξάλλου είμαι αναγκασμένος να έχω στραμμένη την προσοχή μου, τεντωμένη, στις αντιδράσεις τους: άμα τους κάνω να κλάψουν, θα γελάσω εγώ έπειτα με τα λεφτά που θα πάρω, αν όμως βάλουν τα γέλια, τότε θα κλάψω εγώ για τα λεφτά που θα έχω χάσει.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. Βλέπεις λοιπόν ότι ο θεατής είναι το τελευταίο από τα δαχτυλίδια για τα οποία έλεγα ότι η πέτρα του Ηρακλή [μαγνήτη] τα κάνει να παίρνουν το ένα από το άλλο εκείνη τη δύναμη που τα τραβάει; Το μεσαίο είσαι εσύ, ο ραψωδός και ηθοποιός, ενώ το πρώτο είναι ο ίδιος ο ποιητής. Κι ο θεός διαμέσου όλων αυτών παρασύρει την ψυχή των ανθρώπων όπου αυτός θέλει, κάνοντας ώστε η δύναμη του ενός να κρέμεται από τη δύναμη του άλλου. Κι όπως ακριβώς από την πέτρα εκείνη, έτσι έχει κρεμαστεί κι εδώ ολόκληρη αρμαθιά από χορευτές, δασκάλους, βοηθούς δασκάλων [*χορευτῶν τε καὶ διδασκάλων καὶ ὑποδιδασκάλων*], γαντζωμένους από τα πλάγια στα δαχτυλίδια που κρέμονται από τη Μούσα.

Ορισμένα βασικά στοιχεία για τη **Θεωρία της Πρόσληψης** (και την ιστορία της) μπορείτε να διαβάσετε συμπληρωματικά στο αρχείο, που είναι αναρτημένο στην eclass (περιοχή ΕΓΓΡΑΦΑ, φάκελος ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ και υποφάκελος: 1^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ):

Καίτη Διαμαντάκου: Απόσπασμα από τον «Οδηγό Μελέτης» του Ανοιχτού Πανεπιστημίου Κύπρου στο μάθημα «Στοιχεία Θεωρίας του Θεάτρου», σχετικά με το Κεφάλαιο «Η συγκρότηση του υποκειμένου» από το βιβλίο του Mark Fortier, *Theory/Theatre: An Introduction*, London: Routledge ²2002 (1997), σελ. 82-150.

Προσοχή: Η Θεωρία της Πρόσληψης δεν μας απασχολεί αυτή καθαυτή ως θεωρητικό κίνημα και ως αναλυτική διαδικασία ούτε θα σας ζητηθεί στις εξετάσεις να γράψετε κάποιο θέμα εστιασμένο σε θέματα που την αφορούν (π.χ. απαρχές, επιδράσεις, όροι και έννοιες, εκπρόσωποι, θεωρητικές διαφοροποιήσεις). Η θεωρία της πρόσληψης και πολύ βασικές αρχές της μάς ενδιαφέρουν μόνο ως γενικό ερμηνευτικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η μελέτη της μακραίωνης πρόσληψης του αρχαίου δράματος.

**Η «πρόσληψη»
στην περίπτωση του αρχαίου
δράματος/θεάτρου**

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΟΥ

- A. Η μελέτη της πρόσληψης ή ερμηνείας ενός αρχαίου θεατρικού έργου/είδους/corpus/συγγραφέα από τον δέκτη και η ανάλυση των ψυχικών, διανοητικών και συγκινησιακών διαδικασιών για την κατανόηση και αξιολόγηση του έργου/της παράστασης.**
- B. Η μελέτη της (συγχρονικής ή διαχρονικής) πρόσληψης ενός αρχαίου θεατρικού έργου/είδους/corpus/συγγραφέα/μοτίβου/προσώπου κ.ά. από ένα κοινό, μια εποχή, μια δεδομένη ομάδα, έναν συγγραφέα/καλλιτέχνη/δημιουργό, εντός ή εκτός των γλωσσικών και πολιτιστικών ορίων του. Η ιστορική μελέτη της αποδοχής του έργου, η μελέτη της ιδιαίτερης, σε κάθε ομάδα και περίοδο, ερμηνείας του έργου.**

**ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ
ΔΡΑΜΑΤΟΣ/ΘΕΑΤΡΟΥ (και ευρύτερα της
ελληνικής αρχαιότητας: μύθος, ιστορία,
πολιτισμός) ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ**

APXITEKTONIKH, Teatro Olimpico, Vicenza

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ
Θέατρο Βράχων
Μελίνα Μερκούρη
Αθήνα

ΑΓΓΕΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Ερυθρόμορφος καμπανικός
αμορρέας (330-320 π.Χ.) του
«Ζωγράφου του Ιξίωνα».

ΑΓΓΕΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ
Ερυθρόμορφος κρατήρας από την Καμπανία του 4ου αι.π.Χ.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ - Eugène Delacroix (1838)

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ - «Medea», Frederick Sandys, c.1866-68
Birmingham Museum and Art Gallery

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ - Νικηφόρος Λύτρας, «Η Μήδεια σκοτώνει τα παιδιά της»

ΓΑΥΠΤΙΚΗ – William Wetmore Story, «Medea» (1868)

ΓΛΥΠΤΙΚΗ - Γιαννούλης Χαλεπάς, «Μήδεια ΙΙΙ» (1933)

ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Κώστας Τσόκλης, 1989

Έγχρωμη βιντεοπροβολή
με ήχο πάνω σε 3
τριδιάστατους πίνακες με
ακρυλικό σε ύφασμα
διαστάσεων 500 x 375 εκ.

Διάρκεια 45'

Γιώργος Σεφέρης

...Κύπρον,
οὐ μ' ἐθέσπισεν...

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΔΡΑΜΑΤΟΥΡΓΙΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

“Ικαρος”,
1955

ΙΑΚΩΒΟΣ
ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗΣ

ΘΕΑΤΡΟ

ΤΟΜΟΣ ΣΤ'

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΟΡΕΣΤΗ
Ο ΔΕΣΤΙΝΟΣ
ΠΑΡΟΣΟΣ ΘΝΗΣΩΝ
ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΨΕΝ
Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ
ΕΚΟΥΣ ΗΤΑΝ Ο ΚΥΡΟΣ...
Ο ΚΑΝΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΥΚΛΩΠΕΣ

ΜΑΡΙΟΣ ΠΟΝΤΙΚΑΣ

Ο ΔΟΛΟΦΟΝΟΣ
ΤΟΥ ΛΑΪΟΥ
ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΡΑΚΙΑ

THE MURDER
OF LAIUS
AND THE CROWS

Politeianet.gr

ΣΥΓΧΡΟΝΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΑΙΓΟΚΕΡΩΣ @

6

ΒΙΒΛΙΟΦΟΡΕΙΑ ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΝΑΛΗ

ΛΡΙΣΤΟΦΑΝΗ

ΕΙΡΗΝΗ

μετάφραση από τον Α. Λορέντζου
και τον Κ. Βαρναλή
ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΝΑΛΗ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Πολιτισμός
Μία κοσμική τραγωδία

Εισαγωγή
ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΕΙΣ – ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ - ΟΠΕΡΑ

ΧΟΡΟΣ

Martha Graham (1894-1991)

► *Serpent heart*

Πρεμιέρα: 10 Μαΐου 1946, McMillin Theater, Columbia University

Cave of the heart

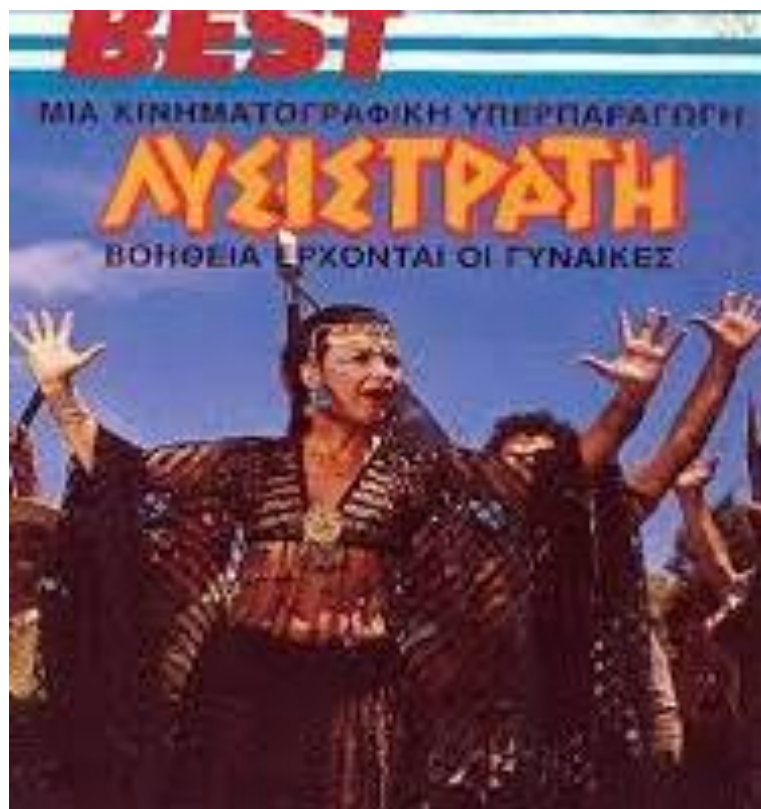
Πρεμιέρα: 27 Φεβρουαρίου 1947, Ziegfeld Theater, Νέα Υόρκη

**ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ – ΧΟΡΟΣ: *Μήδεια* 1993,
χορογραφία-σκηνοθεσία: Δημήτρη Παπαϊωάννου, Μήδεια:
Αγγελική Στελλάτου**

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΔΙΑΣΚΕΥΕΣ

1951, Φωτογράφιση οίκου Dior

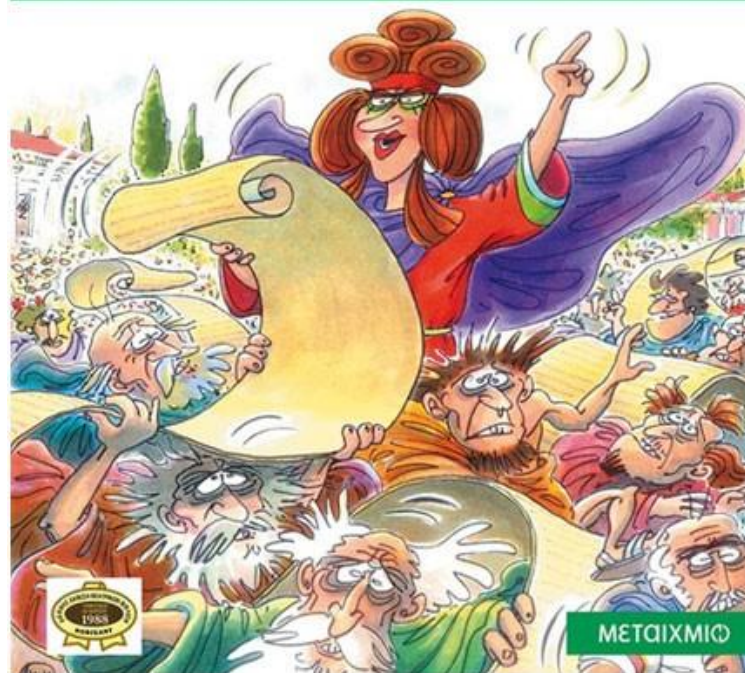
ΔΙΑΣΚΕΥΗ - ΚΕΙΜΕΝΑ
ΤΑΣΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΕΙΚΟΝΕΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΚΟΚΑΛΙΔΗΣ

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ σε κόμικς

ΕΚΚΛΗΣΙΑΖΟΥΣΕΣ

ΚΟΜΙΚΣ

» ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ «

ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΟΥΛΟΣ : ΕΓΧΩΡΜΟΝ : Α' ΧΡΥΣΟ ΒΡΑΒΕΙΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ : ΚΩΜΩΔΙΑ ΤΩ ΚΥΡΙΟΥ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ - ΜΗΝΑΣ : ΚΟΣΤΟΥΜΙΑ - ΝΤΕΚΟΡ : ΙΡΑΝΝΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ : ΠΑΡΑΓΩΓΗ : ΝΕΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑ - ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΙΣ - ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ - ΜΑΡΧΑΚΟΣ : ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ : ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΕΡΒΟΥΛΑΚΟΣ : ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ : ΝΙΚΟΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ – ΘΕΑΤΡΟ

Το Εθνικό Θέατρο για πρώτη φορά στο αρχαίο θέατρο Επιδαύρου (1938).

***Ηλέκτρα* Σοφοκλή, σε σκηνοθεσία: Δ. Ροντήρης**

ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ – ΘΕΑΤΡΟ.

Τραχίνιαι, από την παράσταση Γυναίκες, 2011, σε σκηνοθεσία Ουαζυτί Μουαουάντ

ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Ιππόλυτος (στα χέρια της Αφροδίτης), παράσταση επανυξημένης πραγματικότητας 2025

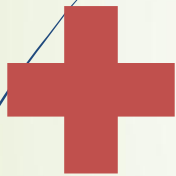
ΜΥΘΟΣ

- Αυτόνομο «κείμενο» και πολιτισμικό φαινόμενο, με κοινωνικές και ηθικές προεκτάσεις
- Κατ' αρχήν αντικείμενο ανάλυσης από τις κοινωνικές και ανθρωπολογικές επιστήμες.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ (ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ) ΜΥΘΟΣ

- Επιμέρους λογοτεχνική/καλλιτεχνική κωδικοποίηση του μύθου
- Κατ' αρχήν αντικείμενο ανάλυσης από τη θεωρία της λογοτεχνίας και του δράματος, τις κινηματογραφικές, πολιτισμικές σπουδές κ.ά.

**Διαφορετικές
μυθικές
εκδοχές**

**Διαφορετικές
λογοτεχνικές-
θεατρικές-
καλλιτεχνικές
εκδοχές του μύθου**

**(Λογοτεχνικός-
Θεατρικός-
Καλλιτεχνικός)
Μύθος**

Μετατοπίσεις στον «κανόνα» και στη «δημοτικότητα» των έργων τέχνης, με ενδεικτικό παράδειγμα τα σωζόμενα αρχαία δράματα και τον αριθμό χειρογράφων που αντιστοιχεί στο καθένα από αυτά, κατά τη διάρκεια της μακραίωνης παράδοσής τους.

13^{ος}-15^{ος} αι.: Οι δημοφιλείς «Βυζαντινές τριάδες» (τα έργα που αντιγράφονται περισσότερο και σώζονται σε περισσότερα χειρόγραφα):

*Αισχύλου Πέρσαι, Επτά, Προμηθεύς
Δεσμώτης*

*Σοφοκλή Αίας, Ηλέκτρα, Οιδίπους
Τύραννος*

*Ευριπίδη Εκάβη, Ορέστης,
Φοίνισσαι*

Η χειρόγραφη εκπροσώπηση των αριστοφανικών κωμωδιών στη διάρκεια του Βυζαντίου

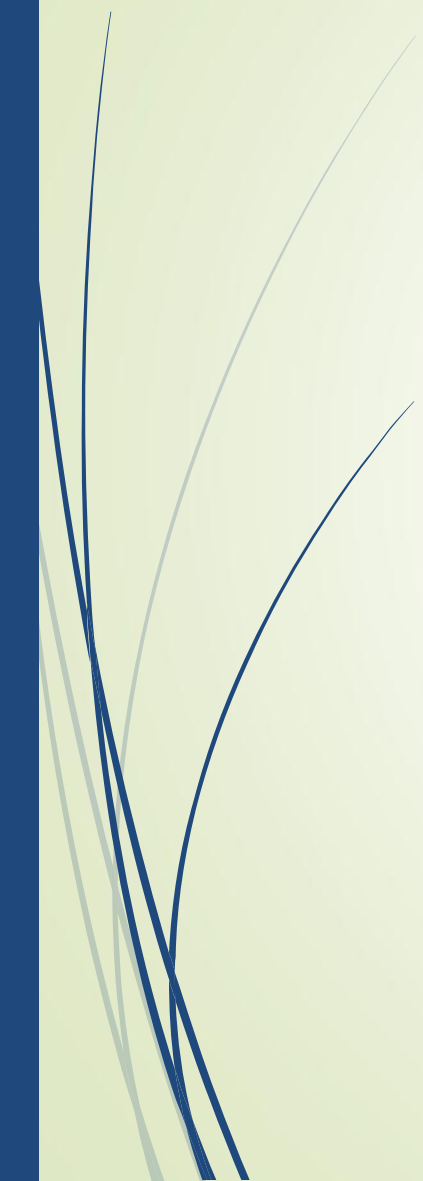

**Γιατί μας απασχολεί και γιατί αναδιαχειριζόμαστε
τον αρχαίο δράμα με τόσους διαφορετικούς τρόπους
και σε τόσο μεγάλη χρονική διάρκεια ;**

- ✓ Οι μυθικές πλοκές του αρχαίου θεάτρου ενριζώνουν σε **αρχέγονες παραστάσεις της ανθρώπινης συνείδησης**, που ανάγονται σε μια καθολική σφαίρα της ανθρώπινης εμπειρίας.
- ✓ Ο μύθος διακρίνεται από **ευελιξία, πρωτεϊκότητα και προσαρμοστικότητα σε νέα πολιτιστικά περιβάλλοντα**: πολυφωνική και πολύσημη η «αλήθεια» του.
- ✓ Οι μύθοι και οι δραματικές επεξεργασίες τους από την αρχαία τραγωδία διαθέτουν **απλότητα περιγράμματος και δομής**, καθιστώντας εύκολη σε ένα πρώτο επίπεδο την πρόσληψη και την καλλιτεχνική επανενεργοποίησή τους.
- ✓ Η αρχαία ειδικότερα τραγωδία αποτελεί ένα **σταθερό έδαφος γνωστών μορφών, αναγνωρίσιμων νοημάτων και οικείων σημασιών**, ώστε το έργο να καθίσταται προσιτό στο ευρύτερο κοινό, που προσέρχεται στο θέατρο με έναν ήδη γαλουχημένο ορίζοντα προσδοκιών.

- ✓ Η αρχαία δραματουργία παρέχει ένα **πεδίο έκθεσης οικουμενικών θεμάτων και κεντρικών ζητημάτων για την ανθρώπινη ζωή** (πόλεμος, εξουσία, δίκαιο, βία, θρησκεία, μοίρα, έρωτας, έμφυλες σχέσεις, οικογενειακές σχέσεις κ.ά).
- ✓ Η αρχαία δραματουργία, μέσω των «αφηγήσεων» της, παρέχει τη **δυνατότητα αναζήτησης «νοήματος», «απαντήσεων», «μηνυμάτων»** σε εποχές που έχουν χάσει πλέον τις μεγάλες αφηγήσεις και τα νοηματικά κέντρα τους.
- ✓ Η φαινομενική «αποστασιοποίηση» ειδικότερα της αρχαίας τραγωδίας από την «επικαιρότητα» και η διαθλασμένη προβολή των ζητημάτων μέσω ενός απομακρυσμένου μυθικού «εκεί και τότε» επιτρέπουν την **προσαρμοστική χρήση της** ακόμη και σε ανελεύθερα και απαγορευτικά καθεστώτα. → Η τραγωδία ως μια «ευέλικτη ζώνη» και μια ευπρόσδεκτη εναλλακτική «μεταφορική» λύση απέναντι στην επίφοβη (και μονοδιάστατη ίσως) «κυριολεκτική» δήλωση.

- ✓ Η αρχαία δραματουργία φέρει εγγεγραμμένο και προδιαθέτει για ένα δυνάμει **πλουσιοπάροχο θέαμα με μεγάλη μορφολογική ποικιλία** (συνδυασμός θεάτρου και μουσικής, λόγου και άσματος, κίνησης και όρχησης, κειμένου και ρυθμού, μονολόγων, στιχομυθιών και τυπικών λεκτικών αντιπαραθέσεων κ.ά.) και μεγάλη δεκτικότητα σε καλλιτεχνικούς πειραματισμούς.
- ✓ Η αρχαία δραματουργία επιτρέπει να δοθούν **θεατρικές ευκαιρίες σε ηθοποιούς όλων των ηλικιών και των φύλων**, όπως επίσης επιτρέπει **μεγάλες ομαδικές παραγωγές** (με τη χρήση Χορού) ή, αντίθετα, επιτρέπει προσαρμογές της «χορικότητας» κατά περίπτωση (αφαίρεση, συρρίκνωση, προσαρμογή των χορικών και όλου του Χορού ως δραματικής μονάδας).
- ✓ Η ενασχόληση με το αρχαίο δράμα επιτρέπει τη **συνειδητή δοκιμασία των καλλιτεχνών σε έναν διεθνή χώρο**, όπου καλλιεργείται η παγκόσμια πολιτιστική συνείδηση.
- ✓ «Ευκολία» επιλογής θέματος
- ✓ Εύνοια της «μόδας».

-
-
- ▶ **Προτεινόμενο μελέτημα:** Herman ALTENA, «Το θέατρο με τα αναρίθμητα πρόσωπα», στον τόμο Justina GREGORY (επιμ.): *Όψεις και θέματα της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας. 31 Εισαγωγικά δοκίμια* (μτφ. Μ. Καίσαρ, Ό. Μπεζαντάκου, Γ. Φιλίππου, επιμ. Δ. Ι. Ιακώβ), Εκδόσεις Δ. Ν. Παπαδήμα, Αθήνα, 2010, σ. 660-683.

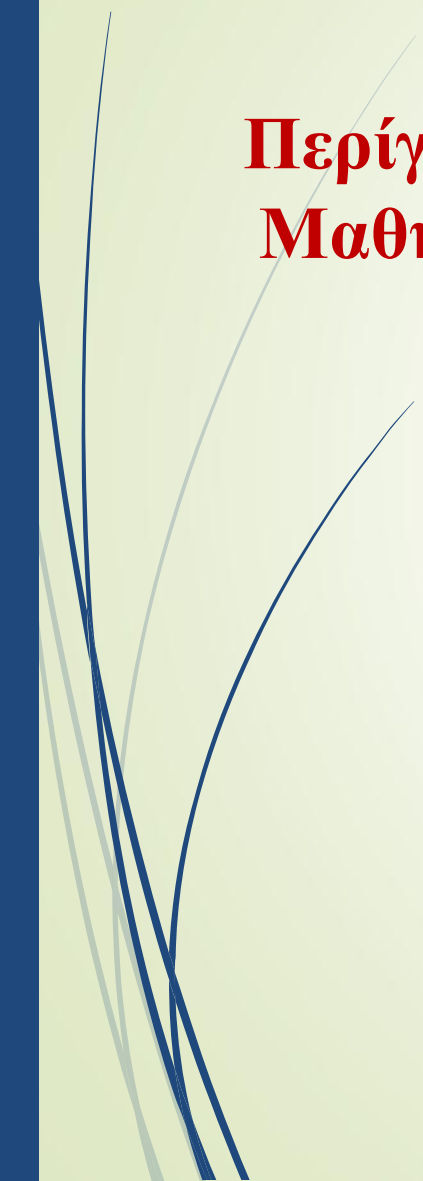

Απαραίτητη η εγγραφή στην ηλεκτρονική τάξη (e-class) του μαθήματος, στην οποία θα αναρτάται υλικό σχετικό με το μάθημα και μέσω της οποίας θα γίνεται η επικοινωνία μας:

<https://eclass.uoa.gr/courses/THEATRE525/>

Περίγραμμα Μαθήματος

- ❖ Στοιχεία για το περιεχόμενο του μαθήματος, τη δόμησή του σε ενότητες, τον τρόπο αξιολόγησης, το σύγγραμμα του Ευδόξου, θα βρείτε στο σχετικό αρχείο «Περίγραμμα Μαθήματος», που είναι αναρτημένο στην e-class.
- ❖ Στο ίδιο αυτό αρχείο συμπεριλαμβάνεται μια ενδεικτική βιβλιογραφία για την πρόσληψη του αρχαίου δράματος (από τη δραματουργία και τη θεατρική πράξη κυρίως).
- ❖ Μεγαλύτερη (και πάλι όμως ενδεικτική) βιβλιογραφία για την πρόσληψη του αρχαίου δράματος έχει επίσης αναρτηθεί στην eclass.

Αξιολόγηση

Γραπτή εξέταση, η οποία συνίσταται σε:

- Δέκα (10) ερωτήσεις σύντομης απάντησης (έως 1 παράγραφο εκάστη) σε ζητήματα της εξεταστέας ύλης (με βάση τις σημειώσεις των μαθημάτων, το εγχειρίδιο του Ευδόξου, πρόσθετη βιβλιογραφία).
- Για την ενίσχυση των μαθησιακών αναζητήσεων αλλά και της βαθμολογίας, θα υπάρξει η δυνατότητα σύνταξης μικρών εργασιών κατά τη διάρκεια του εξαμήνου, πάνω σε θέματα που θα προκύπτουν από τις σεμιναριακές διαλέξεις προσκεκλημένων καλλιτεχνών ή/και θεατρολόγων ή από συγκεκριμένες διαλέξεις της διδάσκουσας.

Χρήσιμοι Σύνδεσμοι: Βλ. αντίστοιχη περιοχή στην e-class του μαθήματος.

Επόμενες Διδακτικές Ενότητες:

**ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ
15ο αιώνα (τέλος Βυζαντίου και Μεσαίωνα)**